

Halottak estéje.

November elsejének estéje titokzatos, rejtelmes est! Világosságot nem gyujtok, hanem szobámból kinézek az éjbe, a novemberi ködbe, mintha valaki után kinéznék, aki elment ugyan, de voltaképp nem hagyott el egészen. Elment a más világba, de érzem, hogy a kötelékek, melyek hozzá fűztek, nem szakadtak el, s hogy neki köze van hozzám s nekem hozzá. Mondják, hogy meghalt. Igaz, meghalt; de én élőnek nézem; étellel s érzéssel keretezem emlékéit; sírja ugyan bezárult, de a szívem sebe, melyet távozása szakított, az nyitva maradt, s abba van beírva a neve, bele van rajzolva a képe; s ha a testét meg nem menthettem, de a lelkét azt bírom, az nem halt meg, az él. S ma este különösen érzem ezt; érzem, hogy kötelékeim el nem szakadtak, hogy emlékeim el nem fakultak; hogy szeretetem el nem hamvadt; sőt érzem, hogy épp ma este közel van hozzám, jár körülöttem, intünk egymásnak, megértjük egymást s cseppet sem félek tőle, sőt ellenkezőleg, örülök neki. — Ó szentek közössége, mily természetes, édes hit vagy te, s milyen jól ismered a szívünket, mikor így sorba fölvonulsz emlékeiddel, ünnepeiddel, s köztük ezzel az esttel; szent este ez is. A karácsonyest is szent est, akkor is eljött valaki hozzánk, akit nagyon vártunk, s angyal hirdette, hogy eljött már s köztünk lakozik; ma pedig a közösség szent angyala hirdeti, hogy azok mind élnek, akik meghaltak. Akik így hisznek, azokról a novemberi ködben is igaz, hogy „az Isten fényessége körülragyogja őket.“

S tényleg látok is sok fényes sávot a novemberi éjben; az est páráin előmlik a temetők világossága, mert ma ez a sötét hely egészen világos; az élő s szerető emlékezet világosságot gyújtott a sírhantokon, jelöl az annak a világosságnak, melyet hit gyújt szíveinkben, mely vezet éjben is, sírok közt is, mely mondja: csak gyere, ne félj; ez mind élet, ez nem halál. Ezek a világoskodó sírok ma este szent helyekké lesznek s a kereszténység zarándoklatot jár hozzájuk. Templom is, temető is szent helyek; a templom Krisztus teste miatt, a temető az itt lappangó örök élet miatt; a templom a föltámadt Úr miatt, a temető a napját váró föltámadás miatt. Én is ide tartok, s mikor ide megyek, nem is koporsókhoz, hanem az „örök kapukhoz“ zarándokolok, s úgy rémlik nekem, mintha ezek az örök kapuk ma megnyílnának s hosszú sorban jönnének ki rajtuk a lelkek, az enyémeik is. Jönnek, jönnek, de mintha még nem örülnének, mintha ruhájuk is gyászruha volna, s a virágokat, melyeket kezükben lengetnek, mintha a koporsók koszorúiból tépték volna le; úgy tetszik, mintha énekelnének is, de az az ének még nem a mirtusos jegyesek dala...

Én is letérdelek sírjaim mellett; szent helyen térdelek.

Nemcsak az emlékezet miatt szent nekem a hely; az kevés volna; hanem szent a lelkek miatt. Csak ha vannak, csak ha élnek még, akkor észszerű igazán ez az emlékezet és kegyelet. Mert ha nincsenek, minek mindez, minek e fájdalmas emlékek fölélesztése? Minek a fájdalmak ünnepeinek rendezése? Kell talán szaporítani a fájdalmas benyomásokat s nem inkább eltörölni s feledni azokat? De azt mondják erre, hogy ez ünnepre s e szentelt emlékekre önmagunk miatt, a hála, a kegyelet érzései miatt, saját lelkünk nemessége miatt van szükségünk; azért van rá szükségünk, hogy jó emberek legyünk, s a társadalom emberséges érzésektől nemesbüljön! Nem; a sír fölött, az enyészet e némaságában szétszakítók minden illuziót s radikális leszek. Értem mindezt a sok szép beszédet, de az a feleletem rá, hogy minek a hála is s minek a kegyelet is, ha én sem leszek s ők sincsenek, s minek nemesbüljön a világ, ha az is elpusztul s nem marad belőle semmi?! Istenem, kemény szavak ezek, de igazak! Sír fölött a kegyelet is csak akkor nem örület, ha van lélek s van örök élet!

Megenyhülve fölállok. Nem vagyok sötétségben, mert hiszek s remélek. A sötétség ott van, ahol a céltalanság ijeszt, az a lélek, melynek nincs központja, nincs célpontja; az a világ, melynek nincsen napja. Ez a sötétség valami a sötétség kínjából, valami abból a sötétségből, melyet az írás „külső sötétségnek“ nevez, a távolság, a messzeség, az elszakadás sötétségének. Ez a külső sötétség az Isten-távol. Ez az a türhetetlen, északsarki éj, hol a csend és a sötétség és a hideg ráborul a lelkekre. Istenem, mily sötét hideg éj, melyben elvesztem Istene-met s a lelkeket! Ami elszakít Istentől, az kioltja a szeretetet az én lelkeimhez, atyámhoz, anyámhoz, gyermekemhez, testvéreimhez. Viszont, ha megtalálom Istent, megtalálom azokat is, kiket szeretek; ha hiszek Istenben, benne bírom azokat is, kiket elvesztettem; benne legyőzöm a mulandóságot; benne örülök a halhatatlanságnak s a sírok s a fájdalmas emlékek szakadékein átkelve, halottak estéjén is az az énekem: „Énekeljünk az Úrnak, mert dicsőségesen fölmagasztaltatott, a lovát s a rajta ülőt levetette a tengerbe“. Ez a lovas az, akiről a latin azt mondja a fekete, nagy gond lovagol ott, mely ezt hangoztatja: mi lesz velünk? hát leveszünk? Mi nem így gondolkodunk; mi azt mondjuk: Énekeljünk az Úrnak!

(Prohászka Ottokár.)